

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Ivan Turek

Poznámka k příspěvku O. Jelínka Postmoderní myšlení a fyzika

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 42 (1997), No. 4, 209--210

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138907>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1997

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

- [2] PÍRKO, ZDENĚK: *Vzpomínka na Augusta Seydlera*. ČPM LXXIV, str. D81.
- [3] POGGENDORF J. C. (red. A. J. von Oettingen): *Biographisch-Literarisches Handwörterbuch zur Geschichte der Exacten Wissenschaften III* (1898). Leipzig, str. 1240, IV, str. 1388.
- [4] POSEJPAL J.: *Dějepis Jednoty českých matematiků* (k 50. výročí jejího založení). JČM Praha 1912.
- [5] VETTER, Q.: *Šest století matematického a astronomického učení na universitě Karlově v Praze*. Věstník KČSN, třída matematicko-přírodovědecká, roč. 1952, č. XIV, Praha 1953.
- [6] *100 let české novodobé fyziky* (koláž z historických textů), ed. Libor Pátý a Zdeněk Horský, UK Praha 1982.
- [7] *Jubilejní almanach JČMF 1862–1987*, sestavil L. Pátý ke 125. výročí JČMF, JČMF Praha 1987.
- [8] KOVÁŘ L.: *Dějiny astronomického ústavu Karlovy univerzity v letech 1889–1939*. Diplomová práce, MFF UK Praha 1984 (ved. M. Šolc).
Internet (http://otokar.troja.mff.cuni.cz/user/karas/au_www/au.htm).

Poznámka k příspěvku O. Jelínka Postmoderní myšlení a fyzika

Ivan Turek, Žilina

K příspěvku doc. Jelínka [1] mám pripomienku, ktorá súvisí s (vtipne) zavedenými termínmi „anti-vedecký“ a „ante-vedecký“ postmodernizmus použitými v uvedenom článku. I keď sa tieto dobovo vzdialené smery prejavujú rovnako, je medzi nimi rozdiel, spočívajúci v príčinách ich vzniku: Kým „ante-vedecký“ postoj voči nastupujúcemu racionalizmu vychádzal zo starého dogmatického myslenia, „anti-vedecký“ prístup dnešných postmodernistov vychádza z **neúspechov rozvoja našej civilizácie** v období najväčšieho rozmachu racionálneho myslenia. A neúspechy našej civilizácie sú faktom.

V súčasnosti sa prejavujú negatívne dôsledky prakticky všetkých významných výdobytkov ľudského poznania a domnievam sa, že sa prejavujú veľmi vážnym spôsobom. Od zamorenia biosféry DDT, devastácie pôdy umelými hnojivami, kyslými dažďami spôsobenými „rozvojom“ energetiky, cez postupnú degeneráciu genetického kódu druhu homo sapiens vysoko rozvinutou medicínou, až po ohrozenie existencie ľudstva jadrovými zbraňami. Pokiaľ príslušníci postmoderny vyčítajú civilizácii tieto nedostatky, majú jednoducho pravdu.

Na druhej strane doc. Jelínek má, podľa môjho názoru, pravdu, keď poukazuje na to, že postmodernistické odmietanie objektívnosti poznania nemôže prospieť rozvoju

Doc. RNDr. IVAN TUREK, CSc. (1934), Katedra technickej fyziky Vysokej školy dopravy a spojov, Veľký diel, 010 26 Žilina.

ľudskej spoločnosti. „Chybou“, alebo nedostatkom postmodernity nie je to, že poukazuje na negatíva vývoja tejto civilizácie v období moderny, ale to, že ich **pripisuje racionalite** tohto obdobia. Samotné poznanie nie je a ani nemôže byť chybou. Objavenie DDT nebolo chybou. Chybou bolo jeho bezhlavé použitie. Tento rys možno vidieť vo všetkých negatívnych dôsledkoch, ktorými sa naša civilizácia podpísala na súčasnom stave. Nie poznanie, ale veľkoplošné použitie nedokonalého poznania je príčinou kritického stavu civilizácie. Prílišná odvaha, alebo inak: prílišná „bez-ohľadnosť“ na dôsledky, na druhých, prílišné zameranie sa na môj bezprostredný a okamžitý cieľ. Na základe toho tvrdím, že nie racionalita tohto obdobia, ale **nedostatočná racionalita** tohto obdobia je príčinou negatívnych dôsledkov našej civilizácie.

Každé poznanie sa dá využiť a rovnako sa dá i zneužiť. Ukazuje sa, že použitie nedostatočného poznania je v jeho dôsledkoch rovnocenné zneužitiu poznania. Rozdiel je iba vo vnútorných (etických) príčinách — raz to je s dobrým, druhý krát so zlým úmyslom. **Dôslednejšou racionalitou** (domýšľaním dôsledkov konania) sa minimalizujú negatívne dôsledky techniky, čo samo o sebe odhaľuje prípadné zneužívanie poznania. A to je významný krok k eliminácii zneužitia poznania. To je jeden z dôvodov, pre ktoré sa domnievam, že racionalita podporuje, napomáha rozvoju morálneho správania sa. Zaujatosť postmodernistov voči racionalite pravdepodobne súvisí i s tým, že sa domnievajú, že racionalita potláča rešpektovanie etických noriem. Preto je treba dosť zrozumiteľne povedať, že **racionálne neznamená etické**.

Všetky negatívne dôsledky našej civilizácie, o ktorých sa v poslednom období hovorí, sú vlastne dôsledkom politického rozhodnutia o širokom (technickom) použití (nedostatočne rozvinutého) poznania v oblasti exaktných vied. Ich príčina teda (prínajmniej v rovnakej miere) spočíva v nedostatkoch úrovne myslenia ľudí pracujúcich v správe spoločnosti. Nedostatky v úrovni myslenia pri rozhodovaní o použití poznania je ale treba v značnej miere pripísať nedostatočnému akceptovaniu základných etických princípov a teda nedostatočnému rozvoju humanitných a spoločenských vied. Na základe toho môžeme povedať, že príčinou negatívnych dôsledkov vedy (a od nej odvodenej techniky) je to, že úroveň rozvoja etiky (úroveň akceptovania jej princípov) zaostáva za úrovňou rozvoja techniky. **Mravná úroveň dnešnej civilizácie zaostáva za jej technickou úrovňou**. Riešenie tohto problému ale nemusí spočívať (a nemalo by spočívať) v odmietnutí technickej a vedeckej vyspelosti. Ďaleko efektívnejšie by mohlo byť plošné úsilie o výrazné zvýšenie etickej úrovne. Preto som veľmi rád, že doc. Jelínek svojím príspevkom otvoril diskusiu o vzťahu moderny a postmodernity na stránkach Pokrokov MFA. Táto diskusia totižto je, mimo iné, diskusiou o vzťahu vedy (rationality) a etiky.

Záverom si dovoľujem poprosiť, aby ste túto poznámku chápali ako poznámku týkajúcu sa v podstate toho, čo v príspevku doc. Jelínka nie je, ale absencia čoho by mohla prehlbovať nedorozumenie medzi postmodernistami a predstaviteľmi exaktných vied. A prehlbovanie tohto nedorozumenia je škodlivé pre spoločnosť a teda škodlivé pre humanistické vedy ako i pre vedy exaktné.

L i t e r a t u r a

- [1] O. JELÍNEK: Pokroky MFA 41 (1996), 101.